

DEMOKRACIJA

Leto III. - Štev. 29

Trst - Gorica 1. julija 1949

Uredništvo: Trst, ulica Machiavelli 22/I - tel. e2-75
 Uprava: Trst, ul. S. Anastasio 1/c - tel. 30-39
 Gorisko uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18
 Cena: posamezna številka L 15. — Naročnina:
 mesečno L 65 (za inozemstvo L 100). — Poštni
 čekovni račun št. 9-18127.

Izhaja vsak petek

Zapostavljanje Slovencev in ZVU

Tržaški Slovenci in obletnica „Izjave neodvisnosti Združ. držav“

Omenili smo, da se ne smemo čuditi, ako je po štiriletnem izkusu z vlogo ZVU malo človek na zadnjih volitvah še vedno glasoval v veliki meri za komunistično stranko. Posebno se ne smemo čuditi, ako je temu zapadel tudi del slovenskega življa. To stanje je v veliki meri posledica krajevnih socialnih in političnih razmer, vsaj v kolikor zadeva Slovence.

Pred prvo svetovno vojno si je naš narod v teh krajih počasi ustvarjal svoje lastno meščanstvo. Naš kmet v okolini namreč nima toliko zemlje, da bi jo ob svoji smerti lahko razdelil med kopico otrok. Poselstvo je navadno komaj dovolj veliko, da preredi eno samo družino. Zato prezema očetovo imovo en sam sin, medtem ko si morajo ostali iskati zaslужka izven kmetskega dela. Ti nekmetje tvorijo potem prav za prav veliko večino prebivalstva okoliških tržaških vasi in občin. Del posameznikov, ki so v borbi za vsakdanji kruh iskali delo v drugih poklicih, je pred prihodom Italije po končanih srednjih ali celo visokih šolah ob primerni narodni enakopravnosti dobit odgovarjajočo službo v upravnih uradih ali pridobitnih podjetjih. Posamezne slovenske družine so imele svoje sorodnike, ki so bili ustanoveni na občini, pri pokrajinski upravi ali ki so zavzemali vidna mesta v tržaškem gospodarstvu. Slovenski del takojšnjega prebivalstva je zato lahko s svojimi očmi opazoval, kako se posamezni člani njegove skupnosti socialno dvigajo in kako se s tem dviga pomen skupnosti same. Bili smo na tem, da se iz zapostavljenosti dvignemo do enakopravnosti. Rastel je ponos in s ponosom smisel za odgovornost.

S prihodom Italije in uveljavljnjem fašizma se je vse to izpremenilo. Fašizem, ki je v obmежnih krajih istovetil svoje politične interese s strastmi najostrejšega nacionalnega šovinizma, je prekinil ta naravni tok povezane slovenske okolice z mestom. Vedno manj je bilo Slovencev na raznih vidnejših položajih v javni upravi ali gospodarstvu. Slovenci kot takemu so ostali odprtji samo težaški poklici, uzakonjena je bila njegova nasilna proletarizacija. Ako se je hotel posameznik dvigniti, potem so mu bila odprta vrata samo za ceno njegove nacionalne kapitulacije, vstopnilo v srednji stan ali celo v višje službe in kroge je moral plačati s svojim narodnim odpadništvom. Zaradi tega je stalno slabila zveza, ki jo je v preteklosti vzpostavljal slovenski izobraženec med mestom in vasjo. Vas se je začutila osamljeno, zasovražila je mesto, ki njenim pripadnikom ni dajalo kruha ter jim ni omogočalo razvoja v popolni enakopravnosti in pod čestnimi pogoji.

Fašizem je na ta način dosegel svoje smotre. Socialno je izoliral slovenski del prebivalstva; izpodrezal mu je njenovo rast. Zavedel se je, da je treba narodu, najprej odrezati glavo, odstraniti zavedeno izobraženstvo, ki je imelo na vasi zaradi svojih rodbinskih in narodnostnih vezi velik vpliv, ki je dalo javno življenje okoliških prebivalcev in slovenskega delavstva na višjo ravno in v širšo razglednost. Zato je fašizem zavestno in načrtno s kopico zakonskih, upravnih in gospodarskih ukrepov potisnil Slovence ob zid. Zavedenu Slovencu bi po teh načelih preostala samo vloga težake proletarca ali pa preganjanega izobraženca. Množe odsode dokazujejo pravilnost te trditve.

ZVU je z vsem svojim dosedanjim delom v glavnem odobrila in

(Dalje na drugi strani)

potrdila to politiko fašizma. Njeni podrejeni organi uveljavljajo še vedno one iste zakone preteklosti in z neznanjano silo nadaljujejo svoje delo v interesu zatiralcev tržaškega slovenstva. Dobili smo šole, kar nikakor ne maramo podcenjevati, toda še vedno je odprt vprašanje odstranitve onega duha in celo predpisov, ki otežkočajo uveljavljanje našega izobraženstva, ki bo iz teh šol izhajalo. Razen šol in radija pa ZVU ni napravila ničesar, s čimer bi Slovencem uspel v okviru nekega minimalnega programa popravila krivice, ki so jih v pretekli dobi na tej zemlji doživeli in jih še dnevno doživljajo. Naj navedemo nekaj primerov?

Mnogo našega življa je moralo v času fašizma zapustiti svoje domove in se zateci v tujino. Velik del teh posameznikov se je danes vrnil. Toda na svojem lastnem domu je še vedno smutran za tuja! Predpisi in praksa priodeljevanju obrtnih dovolilnic, pri dajanju pravice na stalno prebivališče, pravice na zaposlitev itd. mu stvarno onemogočajo obstoj. Na drugi strani pa smo pri zadnjih volitvah videli, s kakšno lahkoto je bila potrdjena volinva pravica desettisočem, ki nimajo s to tržaško zemljo prav za prav nobene tesnejše zvezne. Kot domačini moramo gledati, kako smo pri lastni mizi in v lastni upravi zapostavljeni za priški.

Podobno kot v Gorici Alojzijevšče in Trgovski dom, tako so tudi v Trstu še vse institucije in imetja, ki nam jih je fašizem zaplenil, še vedno v tistih rokah, ki so nam jih vzele. Ruševine našega požarnega »Narodnega doma« so bile v takratnih časih odkupljene po semešno nizki ceni in na njegovem mestu stoji danes zavezniški hotel. Nihče ni pokazal niti najmanjše volje, da bi nam primerno nadknadil vsaj to najnasilje in najbrezobzirnejše izvršeno krivico. Bivši slovenski Narodni domovi v Barkovljah, pri Sv. Ivanu, v Rojnu itd. nam še vedno niso povrnjeni! Mirno moramo gledati, kako gospodarijo z njimi še vedno tujerode. Našo tržaško posojilnico in Trgovsko obrtno zadrugo so prevezeli tržaški denarni zavodi in kaj lahko bi bilo s primernim ukazom zahtevati, naj nam to imovino vrnejo. V vseh teh primerih ni potrebno drugega kot preklic zatralskih fašističnih ukrepov, izločitev obstoječe slovenske imovine in njenega ponovna osamosvojitve.

Slovenci se zavedajo, da je težko zahtevati povračilo vse škode, ki so nam jo prejšnja italijanska oblastva ponazorila. Potrebnih bi bilo mnogo desetin milijonov zlatih dolarjev, ki nam jih nihče ne bi bil voljan izplačati! Toda vsaj tisto malo, kar še obstaja, tisto, kar se nam lahko poverne, ne da bi se s tem obremenilo javne finance, vsaj to bi nam moral biti takoj izročeno. Danes, ko Amerika dobavlja svojim sovražnikom iz zadnje vojne material za ponovno zadržitev javnih nosilcev v mestih, ki jih je sama razrušila z atomsko bombo, moramo Slovenci kot njihovi vojni zavezniki v Trstu mirno gledati, kako nam ni povrnjena, ne škoda, ki smo jo utrpeli, ampak niti tisti preostali drobec naše ukradene nam imovine, ki je še vedno razpoložljiv in vso komur viden.

Ali ne smatra ZVU, da zahteva nekoliko preve? Kje so vse oblijube, ki so gorovile težake proletarce v času fašizma o ponovni vzpostavitvi popolne enakopravnosti, o popravi krivic, o koncu zapostavljanj? Vse je ostalo pri starem, kot bi sploh

Res je, da je pred davnimi sto-

stvar miru v mednarodnih odnosih vedno dajale pravici prednost pred silo. V mnogih primerih so Združene države sprožile pobudo, da bi mednarodne spore podredili arbitražni razsoji; vedno so podpirale gibanja za zagotovitev miru in pravice med narodoma.

Kot razni govorji slavnih mož, ki so prešli v zgodovino, tako je tudi Izjave neodvisnosti dokaz obsega, v katerem so Američani prispevali k utrditvi teh idealov. Sicer Američani kot ljudje dejani niso vedno izvajali s tisto ognjevitostjo, s kakršno so postavljali doctrine, vendar vsekakor moremo reči, da je v teku poldrugega stoletja pot zgodovine Združenih držav vedno potekala v svetli smeri, ki so jo začrtali njihovi najboljši sinovi.

Dan podpisa Izjave neodvisnosti — 4. julij 1776 — je dan, ki ga ne proslavljajo zgolj Američani, ampak je dan, na katerega ves svet gleda s hvaležnostjo in priznanjem, saj pomeni začetek boja vseh narodov sveta za svobodo.

Tržaščani se tega zgodovinskega dne spominjamo z deljenimi občutki hvaležnosti in razočaranja: hvaležnosti do velikega Jeffersona, ki nam nudi moralne osnove v naši borbi za svobodo; razočaranja, ker ugotavljamo, da pozabljajo potomci istega velikega Jef-

ersona na njegove plemenite nauke!

Ravnov v usodnem času, ko smo Tržaščani o priliki zadnjih volitev s 40 odstotkov oddanih glasov zavili vsemu svetu, da hočemo živeti svobodni, se potomci velikega Jeffersona z začudenjem sprašujejo, zakaj nočemo pod Italijo...

Potomcem velikega Jeffersona odgovarjam na vsa tako in slična neplemenita vprašanja z besedami »Izjave neodvisnosti«, ki jih je v knjigo zgodovine svojega naroda in vsega človeštva napisal Thomas Jefferson 4. julija 1776:

»Kadar v toku človeških dogodkov postane potrebno, da neki narod pretrga politične vezi, ki ga vezajo na kak drug narod ter da zavzame med narodi sveti častno in enakovredno mesto, na katerim ima po božjih in človeških postavah pravico do življenja, toda je v teku dolga vrsta prevar in zlorab nudi jasen dokaz o nameri vlade, da teži za edinim smotrom narod zaslužniti s pogojem absolutnega despotizma, tedaj je pravica in dolžnost naroda zavreči takšno vlado ter ustvariti nova poroštva bodoče varnosti. Tako so te kolonije potrežljivo trpele in takšna je nujnost, ki jih je prisilita k spremembam prejšnjega vladnega ustroja...«

Ob izgubi Koroške

Pismo iz Pariza v premislek primorskim rojakom

Zadnje dni so se bili včirje večer v Parizu pogodili za Koroško in septembra bo menda podpisana mir z Avstrijo, ki bo to kupcijo potrdil. S tem bo zaenkrat poglavje o Koroški vnovič zaključeno in seveda vnovič v našo škodo. Kdo ve, če ne za vedno...

Prav neobhodno potrebno je, da pogledamo ob tej gremki uri v obraz suhim in hladnim dejstvom in sicer brez jokave ali napljenjega frazerstva, ker nam je to v preteklosti že preveč škodovalo, a nas očividno še vedno ni izmodrilo.

Uradno so našeli Slovencev na Koroškem:

leta 1870	119.000
» 1890	101.000
» 1900	90.000
» 1910	84.000
» 1937	27.000

Vsi vemo, da so te številke bolj ali manj čista in gola potvrdba. Bog pomaga, toda zavidi se v obraz sumpu in hladnem dejstvju.

Podobno ob strani pverzni falzifikat tega in takega ljudskega štetja, toda dejstvo je, da je dobivalo koroški »slovenska stranka« pred zadnjo vojno samo še po kakih 9000 žlašov. In to je zadeva, ki gornja »ljudska štetja« hudo, hudo podpira tudi v očeh onih, ki bi sicer blagohtotno gledali na naš boj za Koroško.

A kje so ostali? Med »vindisarji«, to je med bolj ali manj zavestnimi renegati in med marksisti, ki so bili na vseh naših narodnih mejah in v vseh časih eno izmed vodilnih potujočevalnih sredstev. Marksistična internacionalna slepjava je vedno in povsod pila prave potoke naše krvi. Žal moramo pa vribiti, da na Koroškem (in tudi v Primorskem) vsaj zadnja desetletja ni bilo mnogo bolje tudi s strankami, ki so nastopale pod katoliško firmo. Na Koroškem (in na Primorskem) so žal vpreigli v potujočevalno službo tudi cerkveni hriščani.

Res je, da je pred davnimi sto-

letji segal naš živelj daleč na Tirolsko in skoro do Donave in da še danes sega visoko nad Dravo ter je na navedenih skrajnih obronkih po naravni poti utonil v nemškem morju, na Koroškem je bil pa še v zadnjem stoletju bolj ali manj našilno potujen s surovo germanizacijo, toda drugo dejstvo je tudi, da pristeve svet bolj ali manj po pravici h kakemu narodu le tisto, kar in kar pa samo manifestira svojo narodno pripadnost. In večina koroških »Slovencev« se je izjavljala za Nemce ali vsaj za Avstrije, oziroma za Koroško, kar je bilo dejansko isto. Slovenci so dejansko manjšina koroških Slovencev. Žalostno in sramotno je to, a žal resnično. Toda mi se v svoji nemoči vse prerači sklicujem na zgodovinske pravice, ki so pa lahko večkrat tudi jako dvorenzo

orje, kajti po zgodovinskem »pravu« bi imeli tudi Italijani pravice do vsega ozemlja do Donave, Nemci na vso severno Italijo, Spanci na južno Italijo, Turki na vse Balkan in Podonavje do Budimpešte itd.

Se sredi preteklega stoletja so korakali koroški Slovenci, ki so imeli za te danje razmeroma tudi prav zadovoljivo lastno slovensko šolstvo, še na čelu slovenskega kulturnega preporoda ter so dosegli z Janežičevim delom prav hrunc. Naslednja Sketova generacija pomenja že naglo ugašanje, dokler ni na prelomu stoletja sploh popolnoma ugasnilo in poslednji koroški »slovenski kulturni delavec« — Prežihov Voranc, je bil in je zgolj še plačani mednarodni komunistični agent.

Einspielerjev »Slovenec« in slovenski politični preporod

Podobno je bilo v politiki. Einspielerjev »Slovenec« je bil dlje časa prava baklja slovenskega političnega preporoda in je služil sajmu Levstiku za govorilnico vsem Slovencem. Po Einspielerjevi smrti ni bilo nikogar več... Prišla sta s Kranjske dr. Brejc in s Stajerske Smodej, se pošteno in potrošljivo prizadevala koroške Slovence politično buditi in organizirati, toda nosila sta vodo v mornje. Vse koroško narodno politično delo je nosilo najbolj izraziti konservativni in niti ne provincialni, temveč vprav vaški značaj brez vsakega globljega pogona, triščih obzorij, jasneješ prespektiv in potrebne dinamičnosti. V tem orzaju je mogel ostati le vaški organist Grafenauer, drugi so predsedali k Nemcem in pri plebiscitu žalostnega spomina l. 1920. smo dobili le 41 odstotkov glasov.

Lastne sile koroških Slovencev so torej že v teku druge polovice preteklega stoletja naglo ugašale, ostali Slovenci so se pa zanje tudi bole malo brigali. Domaci inteligenčni naraščaj se je skoraj brez izjemno potujočeval, iz ostale Slovenije se pa niso brigali niti za tamnošnje naravne krasote, da bi jih prihajali uživati, kaj šele da bi se kdo tam naselil ali bi svoje koroške rojake vsaj v drugih oblikah primerno podpirali. »Družba sv. Cirila in Metoda« je osredotočila

voje delo prvenstveno na Trst, a »Slovenska Straža« je delala v prvi vrsti le — konkurenco prvi Brezvnestna strankarska bornirnost je onemogočila formulacija vsakega občega slovenskega narodno političnega programa, zastrelila vse slovensko občestvo in ubila vsak občen narodni politični cilj ter smisel za slovenstvo kot celoto.

1917-18. se je ves slovenski narod vprav spontano dvignil ter obnovil svojo že stokrat pozabiljeno in tisočkrat zatajeno zahtevo po svobodni in zedinjeni Sloveniji, toda nemogoče je bilo popraviti grehe in zamude cele generacije političnih svoditeljev vseh barv in odtenkov. In vendar je ravno konec l. 1918. in v začetku l. 1919. bila prav usodna ura. Vsaj koroški Slovenci bi bili tedaj resili sploh brez vsakih težav, toda koroški Slovenci sami niso pokazali zato skoraj nobene iniciative, polnoporna nesposobna »svoditeljija« v tedanjih ljudljanskih narodnih vlad od prelata Kalana do dr. I. Tavčarja pa tudi niso imeli zato prav nobenega smisla, ker so bili v svoji kampanjalični »dalekovidnosti« zelo prepričani, da jim bo prinesla antanta Koroško v Ljubljano na krožniku. V svoji politični modrosti so onemogočali delo celo edinemu, ki je na ves položaj pravilno gledal, to je generalu Mai-

**Od srede
do srede**

vračnosti in o priznanju indonezijske republike v okviru holandskega kolonialnega imperija. — Pri razpravi proti bivšemu ameriškemu diplomatu Hissu je neka priča povedala, da je sovjetsko-vuhansko mrežo v ameriškem zunanjem ministru med vojno vodil ministrov namestnik Sayre, ki je zdaj eden izmed ameriških zastopnikov pri Združenih narodih. — Konec stavke kmečkih delavcev in drinjarjev v severni Italiji, ki je povzročila doslej škode in žrtev. — Madžarski ministriški predsednik in komunistični poglavar Rakosi je povedal, da so do zdaj morali iz madžarske partije izključiti nad dve sto tisoč, ali 18 odstotkov, vseh članov. — Osebni Trumanov zastopnik pri papežu, Myron Taylor se s carigradskim pravoslavnim patriarhom Atanagorom posvetuje, kako bi pravoslavne cerkve po svetu obvarovali moskovskega in boljevičkega vpliva. — Kitajska nacionalna vlada je sklenila da morajo tri najbogatejše rodilne, ki so vse v svaštu s Čang Kaj Sekom, dati milijardo dolarjev za boj proti komunizmu. — V Atenah je umrl 90 letni predsednik grške vlade Sofulis, ki je vodil usodo Grčije v njem najusodnejšem času, a ji je klub državljanški vojnici znal ohraniti temeljne demokratične svoboščine. — Nemški delavci v tovarnah za umetni benči v Dortmundu so se s silo upravljali razdiranju tovarniških naprav, da so morale britanske vojaške oblasti za zdaj odnehati.

25. JUNIJA: Nalog za sestavo nove grške vlade je dobil sedanja zunanjega minister in prvak Ljudske stranke, Tsaldaris. — Skupina ameriških senatorjev zahteva od predsednika Trumana zagotovilo, da Združene države ne bodo prisilile komunistične kitajske vlade. — Začeteke največjih povojskih letalskih vaj v Veliki Britaniji. — Angleška konservativna stranka je objavila svoj politični program, v katerem poudarja v glavnem stare britanske imperialistične načela. — Varnostni svet Združenih narodov razpravlja o sprejemu 12 novih držav, med njimi petih sovjetskih podložnic. — Komunistično ljudsko sodišče v Nišu je obodilo na prisilno delo skupino monarhičnih zarotnikov. — V Milani se je začelo zborovanje komunistične Mednarodne sindikalne federacije, iz katere so dozdaj izstropile glavne strokovne zveze iz katerih 30. držav. — V Siriji so z velikansko večino izvolili diktatorja Husni Zaima za predsednika republike ter mu po starci navadi dali tudi naslov maršala. — Opolnodi se je začelo nacionalistična letalska v pomorska zapora nad vsemi kitajskimi pristanišči, kar so jih doslej zasedli komunisti. — Ameriški senat ne mara potrditi imenovanja novih poslanikov na Madžarskem in v Pragi, ker vlada neče postati pravega diplomatskega zastopnika tudi v Španiji.

26. JUNIJA: Tretja svetovna vojna je neizogibna, če Združene države ne bodo podprle nacionalne Kitajske v njem boju proti komunizmu, je izjavil bivši poveljniški kitajski general Chennault. — Parlamentarni odbor za raziskavanje protiameritskega delovanja poroča, da so se vodstva v Kongresu ameriških Slovanov polstali komunisti, ki bi za primer vojne radi 10 milijonov Slovanov v Združenih državah spremenili v sovjetsko peto kolono. — Pragi so obosodili na dvajset let, ječe sin slovite komunistične pisateljice Marije Pušmanove, ker je sodeloval v protirežimskem odporiškem gibanju. — Marshallov načrt je ustavil prodiranje komunizma v Evropi ter Sovjetje prisilil, da so šli v obrambo, sodi bivši ameriški vojaški upravnik v Nemčiji, general Clay. — V vodstvu grške vojske so izvedli velike spremembe ter postali v pokoj 16 generalov ter 55 višjih častnikov. To so storili na predlog ameriških vojaških strokovnjakov, ki hočejo imeti na poveljniških mestih preskušene borce iz sedanja državljanške vojne. — Berlinški protikomunistični železničarji so sklenili vrnuti se na delo po stavki, ki je trajala skoraj mesec dni. — V Jeruzalem so pripeljali žaro s pepelom 200.000 židov, ki so umrli ali bili pobiti v nacističnih koncentracijskih taboriščih po Avstriji. — Iz romunske komunistične partije so izključili - in gotovo tudi zaprljivšega ministra Aighelluju, če da je podpiral vrazedne sovražnike.

27. JUNIJA: Amerika in Anglija se posvetujejo glede skupnega nastopa proti nacionalističnim zaporiškim pristaniščem. — Varnostni svet Združenih narodov je razpravo o sprejemu 12 novih članic odložil na prihodnji mesec. — Pri včerajšnjih volitvah v Belgiji so krščanski socialisti dobili absolutno večino v senatu, v poslanskih zbornicah pa jim do nje manjkajo

Ob izgubi Koroške

Posledice nesrečnega koroškega plebiscita

Tako smo torej ob plebiscitu s krepko italijansko in angleško podporo ter ob brezbržnosti jugoslovanskega (seveda srbskega) delegata v plebiscitni komisiji sami zapravili Koroško. Le malo jih je bilo celo v Sloveniji, ki so znali preceniti to izgubo in jo občutiti kot bolečino, v ostali Jugoslaviji pa so zato sploh nihče niti zmenil ni. Tako je tedanjia malo in vsestransko bankrotoma Avstrija lahko nemoteno priredila prave pogrome proti štirim vrstam narodno zavednih koroških Slovencev. Ker so ti videli, da ne najdejo niti najmanjše zaščite prav nikjer, je vedno čisto človeško in naravno, da sta jim moralia upadati pogum in upanje na rešitev in »slovenska stranka« je dobivala pri volitvah, kakor smo že povedali, komaj še po kakih 9000 glasov.

In kar se je godilo pozneje, med prvo in drugo svetovno vojno, je naravnost neodpustljivo. Navzicle skorobrezupnemu položaju je vsaj nekaj koroških Slovencev še vztrajalo in vzdrževalo nekaj svoje politične, kulturne in gospodarske organizacije, toda bili so seveda še neprimerno bolj nego pred vojno navezani izključno na svoje šibke moralne in materialne sile. V Celovcu je Jugoslavija sicer vzdrževala svoj konzulat, a konzul menda sam ni vedel, zakaj sedi tam in s čim naj preganja dolgačas, sicer se pa ni zmenil za Koroško in za Koroščev prav živ krst več. Mirovna pogoda je Avstrijo sicer obvezovala, da mora dati svojim Slovencem manjšinske pravice, toda te niso bile nikjer definirane in tudi če bi bile, bi jih vse avstrijske vlade od koalicijev preko »krščanskih do totalitarne prav tako suvereno prezirale in so oslej le še bolj smotno nadaljevale s svojo barbarsko germanizacijo. Par pritožb koroških Slovencev na rahitico Društvo narodov je seveda brez vsakih sledov izgi-

ca bojevito napihovala, »za narod paradirala in veseljačila, a ko bi lahko že dva do trije bataljoni borcev za vedno rešili slovensko Koroško, jih ni bilo nikjer. »Cete«, ki so jih med proslavljanjem pisanje nalagali na ljubljanskem kolodvoru, so poskakale v vlakovi večji del že v Siški, do Jelenic se pa ni pripeljal že sploh nihče.

nihče.

Res je, da je bilo med njimi tudi nekaj breznaščnih komunistov in navadnih vojaških deserterjev ter da so ostale znatne slovenske male na Koroškem v pogledu tega gibanja vsaj pasivne, če že ne naravnost sovražne, toda neutajljivo dejstvo je, da je znala OF v nekaj kratkih mesecih ter v skrajno težkih okoliščinah zanetiti tudi med že na smrt obsojeni koroškimi Slovenci narodno gibanje, kakršnega Koroška dotele še sploh ni doživeva. In ravno to dejstvo nam je neovrgljiv dokaz, da je spala v tem ljudstvu vendarle še neprisčakovano velika živiljenjska sila, le da je dotedanji koroški in izvenkoroški slovenski politični voditelji v svoji omejenosti niso ne znali in ne hoteli prebuditi, organizirati in mobilizirati.

Podani so bili torej premnogi objektivni pogoji za rešitev Koroške še v zadnjem hipu, toda ravno Koroška (in enako seveda tudi Primorska) sta nam naravnost klasična dokaza cincine komunistične prevarantske igre z narodnimi gesli. Pustimo ob strani zločinsko komunistično taktiliko, da so oni preračunano izzivali smrt tisočerih rojakov in razdejanja tisočerih slovenskih domov samo zato, da bi zanetili med ljudstvom revolucionarno razpoloženje, toda oni niso v dobi, ko je bil Tito za ves način, in kratkovidni demokratični Zapad se pravo svetovno čudo, nikoli in nikjer niti z eno samo besedico reklamirali slovenskih pravic do južne Koroške, niti potem ne, ko so se pri zavezniški ministri na moskovski konferenci 1. 1943. že izjavili za vzpostavitev Avstrije v mehaj izpred 1. 1938. in sta torej slavna OF in se slavnjejši AVNOJ natančno vedela, kakšna usoda grozi koroški Slovencem tudi po vojni ter sta imela Tito ter velenjki zaščitnik in osvoboditelj malih narodov Stalin še prav vso možnost, da bi bila pravočasno zagotovila osvoboditev tega koščka slovenske zemlje, saj so tedaj zapadni izročali na drugih mejah cele milijone Nemcev. Da tudi nenesposobna emigracija ni mignila za koroške Slovence med vso vojno niti s prstom, menda ni treba že posebej poudarjati, a edina skrb šovinističnih velesrbskih vlad v Londonu je bila gonja proti Hrvatom.

(Konec prihodnjih)

Koroški Slovenci in nacizem

V takih okoliščinah je 1. 1938. zamenjal dotedanji avstrijski skrščanski totalitarizem Hitlerjev nacizem in sklenil koroške Slovence kratko in malo likvidirati. Tedaj se seveda iz Jugoslavije ni dalo napraviti ničesar več, saj je bila vsa sredinja in južnovzhodna Evropa ob bedasti angleški in demoralizirani francoski politiki izročena na milost in nemilost naciističnemu pangermanizmu ter se mu je moral uklanjati celo gobezdaški italijanski »duce«.

Ko sta napadli 1. 1941. Nemčija

in Italija še Jugoslavijo, je kazalo, da je udarila za koroške Slovence zadnjina ura. Več so zavednih slovenskih družin so že razlastili in jih izgnali, približno toliko zaprili in deloma celo pobili, za ostanek so se pa pripravljali, da ga preselejo severno od Crnega morja, kar pa so nemški porazi k sreči še pravnočasno preprečili.

Toda tedaj se je zgodil skoraj pravi čudež. Komunistična OF, ki je znala svoje temne cilje tako spremeno maskirati z narodnimi gesli ter preslepi politično nezavestne slovenske množice povsed, je umevala v svoji neverjetni iniciativnosti in organizacijski sposobnosti razgibati tudi koroške Slovence tako, kot jih ni znala in ne hotela razgibati dotlej še nobena slovenska politična stranka ne s severne in ne z južne strani Karavank. Čeprav je dobivala koroška »slovenska stranka«, kakor smo že dva krat poudarili, pred zadnjim vojno komaj po 9000 glasov, je znala OF vendarle spraviti na noge baje kačih 2-3000 aktivnih partizanov.

Zapostavljanje Slovencev in ZVU

(Nadaljevanje s prve strani)

ne bilo vojne, ki si je postavila za smoter uničenje fašizma in vzgojo naravnostne strnosti v duhu demokracije. Cemu so potem bile vse žrtev? V to bi se morali zamisliti dotočniki, ki so danes na tem koščku Evrope poklicani, da uresničijo oporočko svojih lastnih padlih sodelavcev sestavili posebno neodločno brigato, ki jo vodi neki bojigrski polkovnik. — Češki komunistični vlad je prepovedala branje in objavljanje škofovskih pastirskeh listov ter vsakršna zborovanja duhovščine. — Sovjeti so ostavili svojega poslanika v Budimpešti, Puščinu, in ga zaprili, če da je bil zapleten v zaroto, ki je proti sedanjemu madžarskemu režimu pripravil bivši zunanjega ministra Rajk. — Marshal Čang Kaj Sek sporoča, da bo odsej iz svojega vsakega meseca dajal štiri milijone dolarjev za boj proti komunistom.

da štiri leta je bilo dovolj, da je tudi v tem pogledu doživel neizogibno razočaranje. Med vsemi tekmoči v borbi za njegovo zaupanje je preostala samo še komunistična stranka. Ta lahko vse obljubila, ker se nikdar ni prisla v položaj, da bi moralova svoje obljube izpolnit... In na teh volitvah ji je naš malo človek v precejšnji meri naseljal. Naseljal ji je z isto naivnostjo, s katero je v preteklosti veroval, da je v razne lepo doneče programske Osvobodilne fronte.

Edino lastno izobraženstvo, lasten vodilni razred lahko obvaruje široke narodne množice pred politično natvornostjo in razočaranjem. Toda, kaj je napravila ZVU, da bi ponovno omogočila zgraditev take solidne stavbe narodnega političnega življenja? Kaj je napravila, da bi povrnila slovenskemu človeku vero v demokracijo in enakopravnost? Je li do danes napravila kar koli bistvenega, s čimer bi da la temu narodu priznanje? Je li

Naša prospecta

Tržaški Slovenci smo z največjo ljubosomnostjo gledali ponovno rast in razvoj naših osnovnih in srednjih šol v Trstu, saj je bila prospekta edina možnost, ki so jo nam po porazu nacisa nudili zmagoviti zavezniki za kolikor toliko neoviravljeno in samostojno narodno razvijanje.

S ponosom smo sledili uspešnu uveljavljanju naših šol in učenemu uspehu naše šolske mladine. Z dosledno vztrajnostjo smo naše šole, zaslužne profesorje in učitelje ter naš našedniki narodni načrščaj varovali pred premetnimi spletki in politično zahrtnjnostjo zakletih sovražnikov naše omike in našega miroljubnega delovnega ljudstva.

Izrazili smo, večkrat našo upravičeno željo po samostojni slovenski šolski upravi, ki naj bi ločeno upravljala slovensko šolstvo v

okviru skupnih énotnih upravnih smernic in zakonskih določb prostovnega urada ZVU.

Kot odgovor na naša utemeljena pričakovanja je sledila najprej demontaža slovenskega odseka zaveznika prostovnega urada, pri čemer so odgovorno sodelovali kratkovidni slovenski šolniki nedomačini. Pred nekaj dnevi so zavezniki prostovni urad izročili polnomu v italijanske roke...

Ali je to demokratično pojmovanje na enakopravnost? Ali so to demokratične svoboščine, za katere smo se borili in preljili toliko krivi? Pa se čudite, da išče slovensko zavojljano ljudstvo zaščite v komunizmu, da se zavaruje pred navalom italijanskega iridentizma in pred poplavo zapadnega nerazumevanja demokratičnih pravic in potreb našega naroda??

Boji v podložniškem taboru

Sovjetsko veleposlaništvo v Beogradu je objavilo, da se je 18. junija vrnil tja sovjetski veleposlanik, Antolij Lavrentijev, ki je pred štirimi meseci zapustil jugoslovansko prestolico. Njegov prihod sovpada s povečanjem gongje Kominforma proti Jugoslaviji. Politični opozovalci menijo, da je ta znani sovjetski rovar prišel v Beograd, da bi prevzel vodstvo pri podiranju Titovega režima.

Lavrentijev prihod je presenetil zahodne diplome v Beogradu. Tam so se dan, poprej krožile gorovice, da bodo države Kominforma pretrgale diplomatske odnose z jugoslovansko vlado, ker se Jugoslavija ni hotela ukloniti.

Sovjetski veleposlanik Lavrentijev je odpotoval pred štirimi meseci iz Jugoslavije v Karlove variste. Tam se je udeležil zelo važnih komunističnih posvetovanj, kjer je bil prisoten tudi sedanji sovjetski zavezniški minister Višinski. Ti razgovori so bili tik pred imenovanjem Višinskoga za zunanjega ministra.

Z razliko od Lavrentijeva se češkoslovaški, madžarski ter albanski predstavniki niso še vrnili v Beograd. Kar se tiče romunskega veleposlaništva v Beogradu, je nješno hujšo zmedo v balkanskem in vzhodnoevropskem komunizmu, s čimer je Sovjetska zveza zadala Titu prvi resni zunanji politični udarec.

Sovjeti so zdaj primorani, da začnejo proti Titu boj za življenje in smrt. Njegov upor povzroča vedno hujšo zmedo v balkanskem in vzhodnoevropskem komunizmu, s čimer je Sovjetska zveza zadala Titu prvi resni zunanji politični udarec.

NA MADŽARSKEM so odstavili in zaprili bivšega zunanjega ministra in člena centralnega komiteata madžarske partije, Rajka, ter vrsto drugih vodilnih komunistov.

V ROMUNIJI sta padla v nemilost dosedaj vsemogočna rdeča diktatorica Ana Paukerjeva ter njena desna roka Gheorgiu Dej. Oba sta sumljiva na nacionalizma, to je, odporna proti brezobjurnemu sovjetski

preprečila njegovo nadaljnjo nasilno proletarizacijo? Mirne duše lahko rečemo, da je ZVU v pogledu Slovencev napravila do sedaj prekletno mato, s čimer bi dokazala svojo voljo do uresničenja onih idej, ki bi jih moralna v smislu geopolitike svojih državnikov zastopati.

Za vse to navede ZVU lahko samo eno opravičilo. V času, ko so vseh evropskih držav ter komunističnih strank brez pomislekov udeležile oblasti ter so imenovali svoja zastopstva v vladi, je edino na tržaškem ozemlju, pod vplivom takratnega titovskega komunističnega zanosa, prevladalo načelo vzdrževanja in Slovencu so ostali brez svojega zastopstva v zunanjih uradih. Toda kljub vsemu je to vendar krvida samo ene stranke in ZVU dela veliko škodo stvari, ki jo je poklicana braniti, akademovolj, da mora posledice tega napadnega koraka nositi ves narod! Nasprotno, zrela politika blizu tukajšnjih zastopnikov je, da z dejanji odgovore na postavljeno vprašanje.

skemu gospodarskemu in političnemu izkoriščanju. Paukerjeva je vrh tega že židinja in zdaj imajo zdaj v sovjetski javnosti približno tak položaj, kakor so ga imeli pod Hitlerjem. Pravoverniki Paukerjevo dolže, da je »za vsak slučaj« naložila večji del naropanih milijonov, pripadajočih romunski partiji, v zahodne kapitalistične banke...

Bolgarski komunistični poglavar Dimitrov čaka v Moskvi, kamor so ga pred meseci poklicali na »zdjavi-

ljenje«, kdaj mu bodo namignili, da je umrl. Njegovo desno roko, bivšega zunanjega ministra in tajnika partije, Trajča Kostova, so izključili iz stranke in bo zdaj stopil pred »ljudsko sodišče«.

In tako dalje...

V rdečem imperiju se majte ter vere. Upora je kriv Tito, ki je začel in, vsaj do zdaj, uspel. Zato ga je treba kaznovati in, če le mogoče, znebiti se ga!

Spor med Titom in Sovjeti se osi

Diplomatski krogi v avstrijski prestolnici sodijo, da se je spor med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezzo zadnje čase odločilno poslabšal. Titov protest v Moskvi in sovjetski odgovor nanj prizata, da jugoslovanski diktator zdaj ne dela več razlike med Sovjetsko zvezo ter med kominformističnimi podložniškimi državami. Titovska propaganda danes že brezobzirno napaja Stalina, kateremu so doslej pričašali.

Kar se tiče obmejnih spopadov med madžarskimi in jugoslovanskimi vojaki, trdijo na Dunaju, da jih je bilo dosti več in da so bili tudi dosti hujši, kakor pa priznavajo uradna poročila. O zaostritvi spora pričajo tudi drugi znaki.

Jugoslovanske oblasti so zapovedale zapreti vse konzulante na Madžarskem, uradništvo pa je moralno odpotovati domov v 48. urah. Ta ukrep je posledica takojmenovanega protivuhovnega procesa v Novem Sadu. Madžarska vlada je zahvalovala odstranitev štirih jugoslovanskih konzularnih uradnikov, pri čemer se je sklicevala na pravno v Novem Sadu.

Uradno glasilo albanske komunistične partie »Zeri i Popilit« piše, da vlada v Jugoslaviji najbolj sledi v divji fašistični teror.

To je zdaj prvič, da so označili kominformisti komunistično Tito, kar pa je Tito protestiral. Sovjetska spomenica pravi med drugim:

Sovjetska vlada ne more prepovedati političnega delovanja jugoslovanskih beguncev, ker so to pravili demokrati in pravi komunisti, marveč ga bo v bodoče še podpisala. Če se je razmerje med Jugoslavijo in Sovjeti spremeno, je tega kriv Tito, ki je sam zaigral sovjetsko priateljstvo in kaže sovraštvo do Sovjetske zveze. On je jugoslovanski tisk spremenil o glasnika protisovjetske propagande ter svojo državo spravil v imperialistični tabor, ki se pripravlja na vojno s Sovjeti.

Sovjeti odgovarjajo Titu

Spor med Titom in Stalinom je zdaj prišel v obdobje uradnih diplomatskih sovražnosti.

Titova vlada je pred tednom dni uradno protestirala v Moskvi, da daje sovjetska vlada na svojem ozemlju zavetišče jugoslovanskim kominformistom; da podpira njihovo rovarjenje proti Jugoslaviji; da jim izdaja casopise, ki napada Titina, in tako dalje. S tem se Sovjeti vmesavajo v jugoslovanske notranje zadeve, izvajajo do Jugoslavije sovražno politiko in so krivi, da sovječanska pogoda o priateljstvu in zaveznosti med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo izgubila veljavlo.

Sovjeti so odgovorili še ostreje, kakor pa je Tito protestiral. Sovjetska spomenica pravi med drugim:

Sovjetska vlada ne more prepovedati političnega delovanja jugoslovanskih beguncev, ker so to pravili demokrati in pravi komunisti, marveč ga bo v bodoče še podpisala. Če se je razmerje med Jugoslavijo in Sovjeti spremeno, je tega kriv Tito, ki je sam zaigral sovjetsko priateljstvo in kaže sovraštvo do Sovjetske zveze. On je jugoslovanski tisk spremenil o glasnika protisovjetske propagande ter svojo državo spravil v imperialistični tabor, ki se pripravlja na vojno s Sovjeti.

Nov spor zaradi Tita

Med avstrijskimi komunisti in med levicarskimi socialisti je prišlo do hudega nasprotja zaradi stališča obeh skupin do Jugoslavije. Levičarski socialisti, ki jih vodi državni podstajnik Schaefer, vzdržujejo tesne zveze z raznimi Titovimi osebnostmi, zlasti s podpredsednikom vlade in policijskim ministrom Rankovičem. Komunisti, ki so po odsodbi Kominforma pregrali vse zveze s titovci, to ostro obsojajo.

Pretekli teden je Schaefer imel več posvetovanj s prvaki avstrijskim socialistom odtegnili svojo podporo. Ce se avstrijski komunisti in socialisti ne bodo glede tega v kratek sporazumi, bo prislo med njimi do popolnega razdora, ki bo še bolj omajal že itak sibke postojanke avstrijskega levicarnega uspeha.

Kot primer takega »organiziranega umikad« je major Patent v letu 1939, ko je Sovjetska zveza izkoristila spore med raznimi zahodnimi državami. Posledica te taktike je bila ta, da so zahodne velesile bile prisiljene priti svoji volji sodelovati s Sovjetsko

Pretekli ponedeljek so v škedenjskih železarnah pričeli prvo modernizirano visoko peč ob navzočnosti načelnika ameriškega odpoljanstva za Evropsko gospodarsko sodelovanje ministra Roberta Galloύowaya in zastopnikov Zavezniške vojaške uprave. Tržaške železarnne so vključene v italijansko železarsko podjetje ILVA, ki ima v sedanji republiki še 20 velikih obratov, od katerih jih pa obratuje samo šest. Pričakujemo, da bodo v škedenjskih železarnah kmalu prenovili nadaljnjo visoko peč, ki bo dala zaslukha mnogim tržaškim delavcem, ki so danes brezposelnici. Ameriško odposlanstvo za Evropsko sodelovanje sedaj prevečuje nove monosti za obnovbo te pomembne industrije Svobodnega tržaškega ozemlja.

Tržaški plavži

Tržaško železno industrijo so ustanovili že dolgo pred prvo svetovno vojno. Tedaj so bile velike škedenjske železarne last »Kranjske industrijske družbe«, ki je imela svoje glavne obrate na Jesenici v Sloveniji. Po prvi svetovni vojni, ko je Trst pripadel Italiji, pa so škedenjske železarne vključili v italijansko železarsko podjetje ILVA s sedežem v Genovi. Po drugi svetovni vojni se je znašla tržaška industrija v velikih težavah in visoke peči v Skedenju so bile brez dela. Zavezniška vojaška uprava poskuša poživiti tržaško gospodarsko delavnost in je zato z veseljem pograbila priliko, ki se ji je ponudila z nastopom Evropskega obnovitvenega načrta. S pomočjo podpore v okviru Marshallovega načrta so začeli modernizirati škedenjske visoke peče in stroški za popravilo treh agregatov znašajo že približno 90 milijonov lir. Ko bo železarna spet polno v pogonu in ko bodo zagorele prenovljene visoke peče, bo mogla tržaška železarska industrija predelovati osnovno surovino, t. j. železno rudo v vlijto železo in nato tudi v jeklo. Doslej je tržaška ILVA lahko predelovala samo železne odpadke. Železno rudo bodo kupovali verjetno v severni Afriki ali pa na otoku Elba.

Pričakujemo, da bodo škedenjski plavži ob koncu tega leta zamogli izdelati približno 90.000 ton, surovega železa ter 30.000 ton jekla. Vsa dela moderniziranja škedenjskih plavžev so mogli izvesti le s pomočjo kreditov, ki jih je Evropski obnovitveni načrt odobril za podjetje ILVA v okviru privredno-stnega fonda in bodo celotne investicije, ko bo delo končano, presegli eno milijardo lir. Celotni obnovitveni program te važne tržaške industrije bo končan koncem leta 1951.

O vzrokih nastanka tržaškega bogastva

Nekaj besed o gospodarskem razvoju Trsta v teku stoletij. Trst kot svetovno pristanišče in kot vrata v srednjo in vzhodno Evropo

Í.

Kot nam je znano, je bil Trst, dokler je pripadal avstro-ogrski državi, glavno pristanišče velikega zaledja, ki je obsegalo današnjo Avstrijo, Slovenijo, del Hrvatske, Češkoslovaške, del Poljske, del južne Nemčije, del Ogrske in celo majhen del Rusije. Gospodarska moč velike podonavanske monarhije s 55 milijoni prebivalcev je bila na Trstu, ki je bil milijen vladajočih dunajskih krogov že izza časa Marije Terezije.

Zelenčico Dunaj-Trst so zgradili z namenom, da še uspešne povrzelje glavnega del tržaškega zaledja, ki je že stoletja težil na Trst in posiljal svoje izdelke po veliki dr-

zavni cesti do morja. Ta glavna cesta, enako kot južna železница, teče mimo ali blizu krajev onega tržaškega zaledja, kjer je bila gospodarska delavnost že od nekdaj najbolj razvita. Po otvoritvi južne železnic pa se je gospodarska delavnost ob tej veliki prometni žili se nadalje in v izredni meri stopnjevala. Tukaj naj omenimo le vso dunajsko ter veliko gornje-stajersko železno, lesno in papirno industrijo, praktično vso slovensko industrijo, trgovino in obrt in posredno veliki del ogrske in češke industrije. Neštetno manjših prog in cest je v zadnjih desetletjih prejšnjega v začetkom našega stoletja povezano nadaljnja gospodarska srednica z Južno železnicijo in tako s Trstem. In ne samo izvoz vsega tega ogromnega zaledja je bil usmerjen v Trst; preko Trsta je to zaledje uvažalo tudi skoraj vse proizvode širšega sveta, ki jih je rabila Srednja Evropa.

Otvoritev Sueskega prekopa posenyo novo obdobje za sredozemsko in se posebej za jadransko pristanišča in tako tudi za Trst. Ob tem času so tržaški trgovci že živahnego trgovali z delzelskimi Bližnjega in Daljnega Vzhoda in promet s temi delzelskimi se je po otvoritvi prekopa še znatno povečal.

Trst je koncem preteklega in začetkom sedanjega stoletja vedno bolj postal glavna, da skoraj izključna luka za velik del podonavskih pokrajin in neštetih velikih, srednjih in majhnih podjetij je postal predvsem zaradi vedno bolj intenzivnih in zanesljivih trgovskih zvez preko Trsta. Rokov v roki z gospodarskim prometom svojega zaledja je rastel tudi pomen, je rastlo tudi bogastvo Trsta. Ustavljenja in realistična avstrijska gospodarska politika, velike investicije v tržaškem pristanišču in v tržaški industriji, ki jih je po svojih najboljših močeh podpirala vlada, vse to je pripelo v Trst vedno nove podjetnike, vedno večje kapitale in Trst je rastel in ob izbruhu prve svetovne vojne je bil po gospodarskem pomenu v prvih vrstih evropskih pristanišč.

Skoraj vse prometne žile, ki jih je Avstrija gradila v 19. stoletju in kasneje, so nastale pod vidikom najhitrejše in najcenejše zvez zaledja s Trstem. Novo zgrajena turška železница je pocenila tovorni promet iz zahodnih delov Avstrije in skrajšala pot osebnemu prometu iz velikih mestnih središča n. pr. Prage, Plzna, Monakevga, Linza, Solnograda in celo Dunaja do Trsta. Dobre in zanesljive zvezze s Trstem in skrajno ugodna tarifna politika, ki je favorizirala Trst, vse to je privlačevalo v območje tržaške luke še nadaljnje predele evropske celine, ki so se do tedaj posluževali severnonemških pristanišč. Trst je postal vedno nevarnejši tekmac za Bremen, Hamburg, Stettin in Gdańsk in borbu severnih pristanišč s Trstem je bila zaigrana v dolgotrajna. Kljub tej borbi pa je Trst procvitil še naprej, saj je ostala za njim gospodarska moč in politična volja velike države, ki svoje naklonjenosti

ni mogla izkazovati nobenemu drugemu pristanišču iz enostavnega razloga, ker takega pristanišča ni bilo. (Gospodarski pomen Reke ni nikdar niti od daleč dosegel pomena tržaške luke).

Po drugi svetovni vojni se je marsikaj spremeno, in o tem, kako se je spremeno v Trstu ne bomo izgubili besed. Zelebi li be na veste besede rimskega politika, ki je odkrito priznal, kako gleda na problem Trsta: »Italija ima mnogo, celo preveč velikih in dobrih pristanišč. Gotovo želimo Trstu vse najbolje, vendar nihče ne more zahtevati od nas, da bi Trstu na ljubo zanemarili Benetke in Genovo. Naša gospodarska politika, da Trst hraniemo pri življennju. Naši narodni interesi pa zahtevajo, da podpremo predvsem ona pristanišča, ki ne leže na takih nevarnih periferijah, kot je Trst.«

Kdo more zameriti Italiji tako politiko, ki ščiti interese matične dežele? Pravijo, da je Bog najprej sam sebi brado ustvaril. Zato vidimo, da Trst ni umrl, da tržaška luka ni zaspala v letih, ko je Trst pripadol Italiji. Toda tudi napredovala ni. Leta 1913. je promet v tržaški luki znašal 3.450.000 ton, leta 1938 pa 3.380.000 ton. Torej približno isto. Promet v Benetkah in Genovi pa je v tej dobi skokoma rastel in ta mesta so gospodarsko napredovala skoraj v takih meri kot Trst v letih pred prvo svetovno vojno.

Prihodnje nekaj besed o tem, kako je začel Trst pod sedanjem neodvisno upravo spet procvitati in kakšne možnosti nudi našemu mestu široko zasnovana ameriška pomuda v okviru Evropskega obnovitvenega načrta.

Seja uprave za gospodarsko sodelovanje in zastopnik tržaških malih industrij

V svojih neprvenih naporih, da bi pomagala tržaški gospodarski obnovi, je posebna ameriška misija Uprave za gospodarsko sodelovanje, 16.6. t. l. sklicala člane Združenja tržaških industrij in Združenja malih industrij. Ta seja je bila določena za nadaljevanje prejšnjih posvetovanj z zastopniki tržaškega obrtništva.

Med sejo, ki jo je vodil g. Joseph Caputa, podnadležni misije, in ki je trajala cel dan, so predstavniki obeh združenj sklenili, da si izvolijo poseben desetletni posvetovalni odbor. Predsednik odbora bo znani tržaški ekonomist prof. Giorgio Roletto, njegovi člani pa so zastopniki raznih industrijskih kategorij.

Odbor bo preučil razne težavne probleme v naši industriji, in še posebej vprašanje kratkoročnih kreditov za malo industrijo; vprašanje nakupov surovin na zadružni osnovi; vprašanje modernizacije strojev; vprašanje povečane proizvodnje malih industrij ter obnovvo med vojno poškodovanih industrij.

Med sejo, ki jo je vodil g. Joseph Caputa, podnadležni misije, in ki je trajala cel dan, so predstavniki obeh združenj sklenili, da si izvolijo poseben desetletni posvetovalni odbor. Predsednik odbora bo znani tržaški ekonomist prof. Giorgio Roletto, njegovi člani pa so zastopniki raznih industrijskih kategorij.

Odbor bo preučil razne težavne probleme v naši industriji, in še posebej vprašanje kratkoročnih kreditov za malo industrijo; vprašanje nakupov surovin na zadružni osnovi; vprašanje modernizacije strojev; vprašanje povečane proizvodnje malih industrij ter obnovvo med vojno poškodovanih industrij.

POLITIK. Svečan trenutek. Tudi s teboj je zdaj konec, ti starca coprica. Konec twoje večne črnine, znanika mraka in hudobje med narodom! Koga si osrečila? Copata črna si dala tisočletja: vsak svoboden pokret človeka trpi, sedeč na črnih paragrafih, katere si zarezala v lice dobrimi materi zemlji. Zatrpaš te, pošteno te zatrpaš, da ne vstanesh nikoli več.

(Glas njegov se izgubi v jami. Ni več videti njegove glave. Pričode ZDRAVNIK, POLITIK in FILOZOF, vsi razburjeni).

POLITIK. PETI PRIŽOR (ZDRAVNIK, FILOZOF in POLITIK, pozneje BOLJSEVIK.)

ZDRAVNIK. Neverjetno, skoro nemogoče!

FILZOZOF. Cakajte... cakajte! (Hoče iz groba, pa ne more, ker je pregloboko. OPICA B raztrga omot in odpre steklenico. Ona in vse druge okrog nje radovedno ovohajo steklenico in padajo druga za drugo mrtve ob robu jame. CRNA DAMA prihiti iz zraklopova).

CRNA DAMA. Kje si, ljubček, opica moja? Kaj pa je to? Na pomoč! (Vzame steklenico OPICA D — ponjuha in pada mrtva).

BOLJSEVIK. Hudič! Kako mu hast slučaj, kako bogata žetev!

ZDRAVNIK. Samo dva, krepak mladenič osemnajstih let in prekrasna mladenka iste starosti. Oba sta bele potti, zdra-

Dr. Anton Novačan:

Nadčlovek

Slovenska manjšina v Italiji in KPI

Ze meseca maja 1947, ko je bila mirovna pogodba že podpisana, je Slovenska demokratska zveza v Italiji poslala vladu v Rim spomenico, v kateri je zahtevala poseben zakon, ki naj zajameči pravice slovenske manjšine v Italiji. Mesecev oktobra istega leta je vodstvo SDZ predložilo vladu še drugo spomenico, pozneje še tretjo in četrto. Pismeno pa je SDZ interveniral pri vladu v Rimu večkrat za vsa vprašanja, ki se tičejo našega ljudstva v Italiji. Ob vsaki takri prilikl je SDZ nastopila v imenu vseh Slovencev v Italiji in skoraj v vseh vlogah izrecno imenovala beneške Slovence in one v Kanalski dolini. Se 8. m. m. je poslala predsedniku vlade De Gasperiju sledenčo brzjavko: »Vodstvo Slovenske demokratske zveze v Gorici zahteva, da se uveljavlja avtonomija in da se izdajo pravila za zaščito Slovencev v Italiji.«

Na znanem sestanku v Vidmu, ki ga je sklical dr. Candolini, je zastopnik SDZ odločno zahteval, naj se v deželnem statutu vnese jamstvo za vse pravice vseh Slovencev v Italiji, katerim naj se zajameči zastopstvo v deželnem zboru. Prav na tem sestanku v Vidmu pa je zastopnik komunistične Demokratične fronte Slovencev v Italiji podal izjavo proti naši zahtevi po jamstvu zastopstva v deželnem zboru, in to potem, ko ga je v ta namen dobro katehiziral komunistični poslanec Beltrame.

DFS hodi po naših stopinjah

V spomenici, ki jo je 9. t. m. delegacija DFS predložila tajniku predsedstva vlade v Rimu, se fočno ponavljajo vsi naši razlogi in vse naše zahteve, izneseši v naš prej predloženih spomenicah, tako tudi zahteve po ukrepu, ki naj zajameči zastopstvo v deželnem zboru, čeprav se je DFS na sestanku v Vidmu izjavila proti temu.

Toda klub temu se je »Soča« pred kratkim združila in žlobudrala, da se le DFS, ne mi, briga za beneške Slovence. Priznava pa, da nista zastopnika DFS iz Gorice mogla nastopiti prvega maja v Cedadu. To izjavo smo ravno hoteli, ker je »Primorski dnevnike« prve dni maja prinesel obratno trditve (laži), da sta zastopnika DFS nastopila in govorila. Prinesel je (držnost je velika!) celo njiju pozdravni govor v mastnem tisku, čeprav nista znila niti besedice.

»Demokracija« od 8. junija t. l. je prinesla v celoti spomenico, ki jo zastopniki beneških Slovencev izročili mednarodni komisiji mesece marca 1946, in v kratkem prinese tudi okrožnico videmskega prefekta dr. Candolinija od 18.10. 1945, katero je provociral župnik ē. g. Kramar. Vse to dokazuje, da je bila DFS še v temi, ko so se zavedni Slovenci, nekomunisti potegovali za pravice našega nar-

ovnika so diametralno nasprotne. Sicer pa veste, da je Rdeča dama stara kakor zemlja in da se tudi Duhošnik ne more meriti z mladostjo. Mladost bo zmagała nad obema! POLITIK. Le kako jima je ime? ZDRAVNIK. Blaže in Nežica. Blaže je namreč mladenič, Nežica mladenica... POLITIK. Cudna imena!

(Pridajejo do odprte jame. ZDRAVNIK zagleda steklenko in mehanično poduh.)

ZDRAVNIK. Kaj pa je to? (Pade mrtev v jamo.)

BOLJSEVIK (iz groba). O, še ena zrela hruška!

POLITIK. Kam je padel zdravnik? (Poduhna steklenko in pada mrtev v grob).

BOLJSEVIK (iz groba). Aha, go-spod Politik! Samo tvoja buča je tako oglata! Lucifer v peklu kremži obraz, ker mu boš preblizu!

FILOZOFOV. Neverjetno! Kam padajo ti nadljudje? (Ponjuha steklenko in pada v grob).

BOLJSEVIK. Jejmene, jejmene, ti, Filozof? Zemlja poje v globinah, ko te sprejemata vase. Zdaj sem že višje. (Pokaže glavo iz groba.) Slišal sem njihov razgovor, ne verjamam pa, da bi še živel seme slovenskega rodu. Kaj ga nismo dovolj uničevali? (Glasovi.) Prihajajo. Da, to je duhošnikov glas! (Pridajejo RDECA DAMA, DUHOŠNIK, BLAŽE in NEŽICA.)

In res! Poslanec Beltrame je že na sestanku v Vidmu nastopil proti naši zahtevi po jamstvu zastopstva v deželnem zboru in je na ta način le podprt prizadevanje dr. Candolinija in ostalih italijskih zastopnikov, da bi ostali Slovenci brez zastopstva.

V četrtek 9. t. m. sta komunista poslanec Beltrame in senator Pellegrini spremiljala v Rim zastopnike DFS v tajniku predsedstva vlade g. Andreottiju. Toda na veliko začudenje tov. Elota Merkuže in tovarišice Janje sta oba izjavila, da število Slovencev v Benečiji, kakor ga DFS navaja, ne odgovarja ravnin in da se ne strinjata s tem, da bi se tam odprle slovenske šole. Le če jih kje prav izneno zahtevajo, naj se odpro!

Tovariša komunista Beltrame in Pellegrini sta namreč dobro vedela, da so italijski šovinisti že poskrbeli za ustrojanje beneških Slovencev, ki se pod pritiskom razmer (žuganje, zasramovanje itd.) ne upajo staviti odločne zahteve po šolah.

Zasedanje širšega odbora SDZ za STO

Demokratsko gibanje v borbi proti komunizmu in za pravice slovenskega naroda

V sredo 29.6.1949 določno je bilo zasedanje širšega odbora SDZ v Trstu. Poročilo tajništva SDZ je nazorno prikazalo, da je ZVU razpisala volitve v svrhu izmerjenja poedinih političnih sil. Poročilo nadalje ugotavlja, da je izid volitev za slovenski narod težak udarec njegovemu obstoju kot etnični celoti, medtem ko je za naše demokratično gibanje z ozirom na kratkotrajnost njegovega obstoja in na drugi strani, upoštevajoč pomoč v denarju in v propagandi s pomočjo vodilnih političnih osebnosti, ki jih je dala italijskim revisionističnim strankam vlada iz soščne republike, poleg gotove pomoči, ki jo jim je dala sama ZVU, nedvomno pozitiven uspeh.

Pribiti je treba, da je oslabitev narodne zavesti posledica trde italijske fašistične vlade, zlasti v

SESTI PRIZOR

(RRECA DAMA, DUHOŠNIK, BOLJSEVIK, BLAŽE in NEŽICA)

DUHOŠNIK. Poglavito pa je, da se vsak dan zjutraj in zvečer z molitvijo spominata tistega, ki je ustvaril nebo in zemljo in vse, kar je!

RDECA DAMA. Nikoli ne pozabita, da sta vidva prva na svetu in v brez človeka sveta in stvarstva nil! Zatorej ne dopusti, da bi kdor koli vladal nad vama. Da se tega obranita, imata sveto orožje, ki se imenuje upor. Upor proti vsemu in vsem, ki bi vaju zatrali!

DUHOŠNIK. Vidva sta deležna velike milosti in dobrote božje. Vse je vajino. Svet vama leži pred nogami. Zato morata biti hvaležna Njavišemu in morata moliti, moliti, moliti!

BLAŽE. Torej bo grunt najin? Moj rajnki oče so vedno govorili, da bo grunt najin...

NEŽICA. Tudi moja rajnka mati so govorili, da bo grunt najin...

RDECA DAMA. Vajin, vajin bo ves ta grunt od severnega do južnega pola, vsa morja in ocean!

DUHOŠNIK. Kako sta se rešila v splošni propasti? Gotovo sta veliko molila, kakor sta vajin učila oče in mati!

BLAŽE. Tudi molila vna. Ko se je začela vojska in so po vraku zahrnili zeleni ptiti, je bila

njeni politiki narodnostnega raznarodovanja in uničevanja srednjega intelektualnega stanu ter sistematičnega preprečevanja, da bi se naš narod povzdignil iz proletariata v srednji stan. Zato so naši sonarodnjaki ostali navadni delavci, nezadovoljni, ker so slabo plačani in izpostavljeni dolgotrajni večkratni brezposelnosti, zaradi česar so postali lahek plen komunizma, ki ravno takim slemom obljublja življenje, kot so si ga priborili vše razviti stanovi.

Ta politika zatiranja gospodarskega razvoja slovenskega naroda se skoraj v ničemer ni spremenila v teh štirih letih ZVU, ki je z obnavljanjem fašističnih zakonov o rezidencijah, delovnih knjižicah in državljanstvu v bistvu nadaljevala politiko Italije v pogledu Slovencev.

Skupna akademija naših dijakov, ki se je vrnila v torek, dne 21. junija v občnici Slov. srednjih šol potrjuje najbolje vse, kar smo zgoraj navajali. Posebnost te akademije je bila v tem, da je bila namenjena našim italijskim so-državljanom in je zaradi tega bila zelo intimno pripravljena zanje. V pozdravnih besedah je dijakinja toplo povedala, da je namen prireditve pokazati bogastvo naših sodržavljanih v njihovi besedi, kar naj tudi dokaže uspehe našega dijštva v tem jeziku. Sklicevala se je na laskave besede, ki jih je

zaščitila izhodna točka, ne pa cilj. Zato se bo moralno naše delovanje v bodočnosti razvijati predvsem na organizacijskem področju.

Z ozirom na vse to je odbor SDZ soglasno sprejel organizacijski načrt, s katerim bo možno zajeti čim večje množice v demokratsko slovensko gibanje, v katerem se bodo reševala politična, gospodarska, kulturna in socialna vprašanja v korist vseh stanov slovenskega naroda.

Končno je širši odbor izrekel toplo zahvalo Organizaciji slovenske narodne mladine, ki je z največjo pozdravljajočo sodelovala v naši volivni borbi.

Naša demokratično gibanje so volitve izhodna točka, ne pa cilj. Zato se bo moralno naše delovanje v bodočnosti razvijati predvsem na organizacijskem področju.

ZAHVALA. Okrog vrata me je objela in mi poredno dihala zdaj v eno, zdaj v drugo uho. Smejala se je. Tudi jaz sem se pri tem smejal...

NEŽICA. Ko je ponehalo grmenje in ni bilo več železnih pticev, sva hotela iti domov. Toda nikogar nisva našla in strašen smrad se je širil po naši domačini.

BLAŽE. Da ne bi umrla, sem vzel Nežico in tekel, tekel z njo, dokler nisva prišla na kraj, kjer ni bilo smradu. Tam sva srečala to rdečo gospo.

DUHOŠNIK. Bog vaju je vodil in Bog vaju bo blagoslavljal, ako boste spoštovala njegove zapovedi!

NEŽICA. Blaže, ali bi smela jaz nekaj vprašati?

RDECA DAMA. Vprašaj, le vprašaj!

BLAŽE. Tudi molila vna. Ko se je začela vojska in so po vraku zahrnili zeleni ptiti, je bila

sopod?

BOLJSEVIK (iz jame). Tega pa ne uprašujta, aka hočeta biti srečna. (Se prikaže iz groba). Pridita bliže. Tudi jaz vama nekaj povem.

DUHOŠNIK. Nikar! On je nevaren...

BOLJSEVIK. Ne, jaz nisem več nevaren. Svoje delo pokončna sem opravil in zdaj nisem več nevaren. Duhošnik, sem poglej, kako lepo pospravil vso našo družbo nadljudi!

DUHOŠNIK. Kaj, vse si pospravil? (Ko pogleda, ga BOLJSEVIK potegne v jame.)

BOLJSEVIK. Kjer so vsi prejšnji, morata biti tudi tizven!

DUHOŠNIK (iz groba). Boš vaju blagoslavljal, Blaže in Nežica! (Blagoslavlji in moli).

BOLJSEVIK. Sedaj pa pridi ti, moja rdeča ljubica! Ti boginja upora in prekuč, ti lepa božanska, ti krvoljčna! Pridi, da te stisnem k sebi...

NEŽICA. Ti me ljubiš? Vedeni sem mislila, da si ljubil Crno domo!

BOLJSEVIK. Stopi hitro, meni se mudri!

(RDECA DAMA skoči v jamo. Z BOLJSEVIKOM se objameta in poljubita.)

BOLJSEVIK. Mladost, zagrni nas s svežo prstjo, pokrij nas z zeleno rušo! Sladka je hladna zemlja vsem, ki nimajo nicesar več povedati!

Vladni krogi so poskrbeli pa za to, da so potujenci župani slovenskih krajev v nadiški dolini podpisali izjavo proti slovenskim šolam. Tudi to sta komunista Beltrame in Pellegrini dobro vedela, ko sta se izjavila proti našim šolam. To se seveda dogaja v nadiški dolini, kjer se fašistično nasilje nadaljuje. Prepričani smo, da će bi zahtevali tako izjavo v Kalabriji, da bi ljudstvo samo, ne pa »pripravljeni« župani 100 odstotno podpisale, da ne mara nobene šole!

V privatnem razgovoru z Beltrame in Pellegrini sta morali skupaj z italijskimi komunisti in vabilo Slovence, naj glasujejo za kandidate na komunistični listi. Tukrat smo mi trdili, da bodo italijski komunisti plačali te slovenske glasove z izdajstvom koristi naše manjšine v Italiji.

Ali smo imeli prav, tovariši?... Demokratična (misli: komunistična) fronta Slovencev v Italiji je za volitve 18. aprila 1948 nastopila skupaj z italijskimi komunisti in vabilo Slovence, naj glasujejo za kandidate na komunistični listi. Tukrat smo mi trdili, da bodo italijski komunisti plačali te slovenske glasove z izdajstvom koristi naše manjšine v Italiji.

Ali smo imeli prav, tovariši Elo, tovarišica Janja, ko smo trdili, da vas bodo izdali in da komunisti zagovarjajo samo pravice komunistov, ne pa Slovencev, ki so jim ravno tako trn v peti, kakor šovinistom črnega kova?! S tem pa ni rečeno, da vaju mi ne poznamo in priznavamo za komunista. Ne, tega greha ne bomo delali, saj mi dobro vemo, da gre le za zadevo oblasti v Jugoslaviji, v ostalem pa ste res vsi komunisti, ki vam je deseta briga za Slovence in njihove narodne in jezikovne pravice, saj morate biti le poslušni hlapci komunistične partije, ne pa Slovenci! Ce bi vama bilo mar za Slovence in za slovenstvo, bi se vsaj tov. Elo raje prizadeval, da bi njejova ožja »šlahta« obiskovala slovensko šolo namesto italijske!

Ali se še spominjata, kako je komunistični občinski svetovalec v Gorici, tov. Pustetto vabil tovarišes Slovence, naj govorijo raje v italijsčini nego v slovenščini?

Skupna akademija naših dijakov, ki se je vrnila v torek, dne 21. junija v občnici Slov. srednjih šol potrjuje najbolje vse, kar smo zgoraj navajali. Posebnost te akademije je bila v tem, da je bila namenjena našim italijskim so-državljanom in je zaradi tega bila zelo intimno pripravljena zanje. V pozdravnih besedah je dijakinja toplo povedala, da je namen prireditve pokazati bogastvo naših mladov, s katerimi se bodo reševala politična, gospodarska, kulturna in socialna vprašanja v korist vseh stanov slovenskega naroda.

ZAHVALA. Okrog vrata me je objela in mi poredno dihala zdaj v eno, zdaj v drugo uho. Smejala se je. Tudi jaz sem se pri tem smejal...

NEŽICA. Ko je ponehalo grmenje in ni bilo več železnih pticev, sva hotela iti domov. Toda nikogar nisva našla in strašen smrad se je širil po naši domačini.

BLAŽE. Da ne bi umrla, sem vzel Nežico in tekel, tekel z njo, dokler nisva prišla na kraj, kjer ni bilo smradu. Tam sva srečala to rdečo gospo.

DUHOŠNIK. Bog vaju je vodil in Bog vaju bo blagoslavljal, ako boste spoštovala njegove zapovedi!

NEŽICA. Blaže, ali bi smela jaz nekaj vprašati?

RDECA DAMA. Vprašaj, le vprašaj!

NEŽICA. Zakaj imate vi rdeča hajo, gospa?

BLAŽE. Vi pa črno suknjo, go-

spod?

BOLJSEVIK (iz jame). Tega pa ne uprašujta, aka hočeta biti srečna. (Se prikaže iz groba). Pridita bliže. Tudi jaz vama nekaj povem.

DUHOŠNIK. Nikar! On je nevaren...

BOLJSEVIK. Ne, jaz nisem več nevaren. Svoje delo pokončna sem opravil in zdaj nisem več nevaren. Duhošnik, sem poglej, kako lepo pospravil vso našo družbo nadljudi!

DUHOŠNIK. Kaj, vse si pospravil? (Ko pogleda, ga BOLJSEVIK potegne v jame.)

BOLJSEVIK. Kjer so vsi prejšnji, morata biti tudi tizven!

DUHOŠNIK (iz groba). Boš vaju blagoslavljal, Blaže in Nežica! (Blagoslavlji in moli).